

KAKO POBUNE NA SREDNJEM ISTOKU RELATIVIZIRAJU TEORIJE O „NEO-OSMANIZMU“

Masovne pobune po Srednjem istoku protiv autoritarnih režima ove 2011. godine dovode u pitanje gotovo sve što je arapski svijet doživljavao u proteklom vijeku, pa se već po tome mogu nazivati revolucionarnim kretanjima, iako ne i revolucionarnom promjenom političkih sistema u smislu osnovnih vrijednosti evropske renesansne demokratije. U svjetlosti - ali i „tami“ takvih kretanja kao što je bilo u Libiji ili kao što biva u Siriji – gube stara ili dobijaju nova značenja teorije o nasilnoj ili mirnoj tranziciji vlasti i spoljnoj intervenciji, kao što je „hard power“ ili „soft power“. Takav je slučaj i sa takozvanim neosmanizmom, koji je bar privremeno potisnut u stranu, a kojim se samo godinu dana prije ustanaka Arapa protiv svojih diktatora mahalo kao imperijalnom opasnošću koja prijete Balkanu i regionu od nove Turske pod vođstvom Stranke pravde i razvoja (AKP). Neosmanizam je bio postao glavna odrednica pomoću koje su svi oni koji su, u samoj Turskoj a još više izvan zemlje, izražavali nepovjerenje i sumnju prema novoj turskoj vanjskoj politici. Nepovjerenje u javno izraženu namjeru te nove Turske da će, kao i u unutrašnjoj politici, i u odnose prema bližim ili daljim susjedima, a posebno onim koji su bili u sastavu nekadašnjeg Osmanskog carstva, uposliti osmanlijsko nasljeđe, a sumnje da će se to nasljeđe ispoljavati prvenstveno u religioznoj islamskoj sferi i na kraju izroditi u ambiciju stvaranja neke nove, maltene, neosmanske imperije.

Zavisno od geopolitičkih interesa bližih ili daljih regionalnih faktora, uz novu tursku politiku se dodavao neosmanistički pridjev iz različitih uglova. Na Zapadu, a posebno u konzervativnijim američkim krugovima, tako se izražavalo nezadovoljstvo što se Turska otima kontroli NATO alijanse, kojoj je decenijama služila kao jedno od najvažnijih strateških uporišta. Prvi znak „neposlušnosti“ jednog člana porodice bilo je odbijanje Turske da dozvoli korištenje vojnih baza na jugu zemlje pri invaziji Iraka 2003. godine. U Evropi se taj termin počeo više upotrebljavati poslije odbijanja Turske da joj se, umjesto članstva u Evropskoj uniji, velikodušno nudi „partnerski odnos“. Od tri područja na kojima se ta nova turska politika aktivizma, otvaranja i

* Професор оријенталне филологије, публициста и бивши амбасадор БиХ.

preusmjeravanja očitovala, na Srednjem istoku malo ko je pominjao neoosmanizam, izuzev Izraela, koji je masakrom civila u Gazi početkom 2009. okrenuo protiv sebe ne samo Tursku, nego i dobar dio zapadnog javnog mnjenja. I sam pomen Osmanlija od propasti njihovog carstva pa sve do početka ovog vijeka nije bio omiljen kod Arapa, a posebno kod religioznijih masa i islamističkih pokreta ni moderna, kemalistička Turska nije bila omiljena zbog ukidanja hilafeta koje je obavio Ataturk. Kad se, međutim, radi o samom pojmu neoosmanizam, njegova pojava na Zapadu pratila je uzajamno ekonomsko i kulturno otvaranje između Turske i dobrog dijela arapskog svijeta, pa nije stigao ni da se odomaći kod njih prije izbijanja pobuna protiv autoritarnih vladara. Na Kavkazu i u Centralnoj Aziji, među narodima turskog kulturnog kruga koji nisu bili u sastavu Osmanskog carstva, nego persijskog i ruskog, a kasnije i komunističkog sistema, a koji su stekli nezavisnost u posljednjih dvadesetak godina, nije bilo ni potrebe da se odnosi s Turskom obilježavaju nekakvim neoosmanizmom, a i kad bi bilo, on bi imao drukčiju konotaciju. U tim područjima prije se može govoriti o panturkizmu kojim se tumačila intenzivna prisutnost turske politike, ekonomije i kulture poslije sloma Sovjetskog Saveza.

Panturkizam kao najširi izraz turskog nacionalizma manje ili više svojstven je svim Turcima kao pogled u sebe i na svijet oko sebe otkako su se doselili iz velike i ustalili u Maloj Aziji, pa ga ja vidim jasnije nego bilo koju drugu, pa i neoosmanističku, trajnu identitetsku komponentu i današnje moderne Turske. Pripadnost „turkizmu“ je u Turaka više nego pripadnosti bilo kojoj ideologiji, pa i islamu. A izvođenje na sud nobelovca Orhana Pamuka zbog njegove navodne uvrede „turkizma“ pokazalo je koliko je na tu komponentu turskog identiteta osjetljiva i aktuelna turska vlast.

Ne bih, ipak, želio da tako brzo upadnem u klopku debate o neoosmanizmu, o kojem se na Balkanu, a posebno u Srbiji i Bosni i Hercegovini, čini mi se, raspravlja intenzivnije nego igdje izvan Turske. Ne bih, u stvari, uopšte želio da ulazim u širu raspravu o tom fenomenu, pošto sam već bio u nju involviran kao jedan od aktera TV debata, pisanja u magazinima i izlaganja na simpozijima od Sarajeva do Washingtona. S druge strane „debatnog stola“ imao sam profesora Darka Tanaskovića, uvaženog kolegu iz orijentalistike – u kojoj je on dostigao akademske vrhunce, a ja ostao da pabirčim ostatke – i iz diplomatije, u kojoj smo jedno vrijeme imali delikatnu dužnost – on da tumači politiku zemlje koja je učestvovala u agresiji na moju domovinu, a ja da branim tu domovinu kao žrtvu te agresije. Smatram da smo do sada ostali u domenu „istinskog dijaloškog sučeljavanja“, kako kaže sam profesor Tanasković, a i kolegijalnog odnosa koji smo imali priliku da ispoljimo i za vrijeme nedavnog kratkog susreta u Banjaluci. Rekao mi je da izlazi drugo izdanje njegove studije „Neoosmanizam – povratak Turske na Balkan“, slu-

čajno ili ne izdatu 2010. upravo u tom lijepom bosanskom gradu. Bio je ljubazan da mi odmah pošalje to novo prošireno izdanje studije, na što ga je ponukalo upravo sve ono što se ove protekle godine počelo odvijati u arapskom svijetu, za što je rekao da je godinama predviđao da će se dogoditi.

Uvjeren sam da imamo zajedničke poglede na sva ta zbivanja na Srednjem istoku, a što se tiče neoosmanizma, ostajem pri stavovima iz naše ranije debate, pa ne bih ni ulazio u nova sučeljavanja stavova. Želio bih samo da poredam neke činjenice koje su iskrsele u ovih godinu dana djelovanja Turske u tom regionu, koje mi daju za pravo da i dalje ostanem u taboru onih posmatrača koji u kreiranju, ispoljavanju i ostvarivanju turske vanjske politike vide prije svega nastojanje da se od Turske načini moćan politički i ekonomski faktor u konfiguraciji multipolarnog svijeta. Svijeta koji se ne samo nazire, nego s pojavom Kine i Indije već ugrožava red stvari u svijetu na koji smo navikli, i u kojem će Turska, bar na širem regionu Srednjeg istoka, moći da se nosi s tim novim polovima globalnog ustrojstva. I sam profesor Tanasković kaže da je „nesumnjivi pragmatizam turske spoljne politike naveo neke Turskoj naklonjene analitičare na Zapadu da ga (neoosmanizam) proglase i njenom suštinom“.¹ Pridružio bih se takvim analitičarima, smatrajući da je pragmatizam polazna i izlazna motorna snaga turske vanjske politike, ali moja „naklonjenost“ ne bi išla dotle da ne vidim kako su u taj mehanizam upregnuti i oni istorijski, civilizacijski, kulturni i ideološki (čitati: islamski) faktori koji mogu doprinijeti realizaciji pragmatičnih nacionalnih – zbog našeg balkanskog poimanja nacionalnog bolje je reći državnih – ciljeva. Negdje se prednost daje jednom, negdje drugom faktoru, negdje se oni prepliću, a negdje i sukobljavaju, ali nigdje ne dostižu tačku s koje se, ni u sadašnjim ili nekim budućim prilikama, može govoriti o ambicijama za obnovu nekog novog imperijalnog carstva. U tom smislu vodeći turski analitičar, ali i kritičar neoosmanizma Omer Taspinar kaže: „Turska, u ovoj neoosmanskoj paradigmi, ne vodi neku neoimperijalističku politiku s ciljem obnove Osmanskog carstva. Umjesto imperijalne nostalgije, neoosmanizam je suštinski projiciranje turske ‘soft power’ - mosta između Istoka i Zapada, jedne muslimanske nacije, jedne sekularne države, jednog demokratskog političkog sistema, i jedne kapitalističke ekonomske snage.“ On tome dodaje zaključak, koji koristi i profesor Tanasković: „Kao francuski Gaullism, neoosmanizam teži turskom ‘grandeur’ i uticaju u vanjskoj politici.“²

¹ Darko Tanasković: „Neoosmanizam – povratak Turske na Balkan“, 2. izdanje, 2011, st. 11

² Omer Taspinar: „Turkey’s Middle East Policies - Between Neo-Ottomanism and Kemalism“, Carnegie Papers, 2008, 10.

Dio tog degolističkog „grandeur“-a bilo je formiranje „Frankofonije“ (Francophonie), zajednice bivših francuskih kolonija, koja još djeluje propagirajući francuski jezik i kulturu, ali i sve ono što se podrazumijeva pod „soft power“, tim famoznim novim pojmom teorije i prakse međunarodnih odnosa. Neko će reći da je presmjelo dovoditi u vezu Frankofoniju, kao zvaničnu međunarodnu asocijaciju koja ima svoju parlamentarnu skupštinu i samite šefova država, sa neoosmanizmom. Uvažavajući sve razlike koje su postojale između kolonijalnih evropskih imperija i Osmanskog carstva, ja bih tu dodao i Komenvlet (Commonwealth), britansku zajednicu pedesetak naroda i država koje su nekad sačinjavale Britansko carstvo. Komenvelt ima od Frankofonije još širu lepezu ciljeva koje promoviše među svojim članicama, od demokratije, ljudskih prava i vladavine zakona, do multikulturalizma i mira u svijetu. Ne vjerujem da iko smatra da se ta „mekana snaga“ može jednog dana ponovo pretvoriti u „hard power“, što bi bila „žestoka sila“, odnosno stvaranje nekog novog francuskog ili britanskog kolonijalnog carstva. S Turskom i neoosmanizmom je druga priča, pa ne znam kakve bi tek bile reakcije ako se, kao što već decenijama postoje redovna Komenvelt sportska takmičenja, jednog dana pojave i Osmanlijske igre.

Imam, međutim, jednu mnogo svježiju potvrdu teze kako se različite ideološke oblande koriste da bi se ostvarili realni, recimo pragmatični interesi jedne zemlje da zaštiti vlastiti sistem istovremeno jačajući ulogu u svom okruženju. Bio sam sredinom septembra u Teheranu na konferenciji nekoliko stotina predstavnika političkih partija, organizacija i pokreta, kao i vjerskih zajednica uglavnom šiitskog pravca islama, koji su okupljeni da bi pružili podršku vođstvu Iranske islamske republike koje u pobunama na Srednjem istoku vidi „islamsko buđenje“, a ne neko „arapsko proljeće“. Izlaganje iranskog vrhovnog vođe ajatolaha Hameneija počinjalo je i završavalo se kur'an-skim ajetima, ali je veoma jasnim političkim jezikom označilo pravce kojima bi muslimani Srednjeg istoka trebalo da pokrete protiv svojih tirana dovedu do stvaranja jednog novog političkog i društvenog poretka, po uzoru na iransku islamsku revoluciju izvedenu 1979. godine. Kao da se ne radi o vjerskom velikodstojniku pod crnim turbanom koji ukazuje na izravnu vezu s Poslanikom Muhamedom, nego o profesionalnom političaru, ajatolah Hamenei je uputio savjet Arapima: „Ne bi smjeli dozvoliti modele koji vam se mogu nametnuti, kao što je sekularizam, zapadni liberalizam, radikalni nacionalizam ili ljevičarski marksizam“. ³Nije bilo teško prepoznati Tursku pod sekularizmom kao prvim od nepoželjnih modela, pošto je upravo tih dana premijer Erdogan, posjećujući Tripoli i Kairo, ubjeđivao Libijce i Egipćane da sekularizam nije inkompatibilan s islamom i da je upravo to sistem koji bi naj-

³ Zvanični dokumenti Prve međunarodne konferencije o islamskom buđenju, Teheran, 17. septembra 2011.

više odgovarao njihovom novom poretku koji stvaraju nakon obaranja autoritarnih vladara. Kao što se i očekivalo, Hamenei je za sve nevolje svijeta okrivio „arogantne sile“, a prije svih drugih Sjedinjene Države, kojima je istih tih septembarskih dana Turska javila da se slaže sa instaliranjem NATO radarskog sistema na svojoj teritoriji, za koji Iranci vjeruju da je protiv njih uperen.

Iranci, dakle, savjetuju Arapima kako da vode svoje pobune, ali prvenstveno imaju na umu zemlje gdje tih pobuna nema, ili „još nema“, ili su u žestokom toku, ali ih iz Teherana vide kao „strane zavjere“. Prva je Turska, druga Saudijska Arabija, treća Sirija. Trougao u kome se od sloma Osmanskog carstva odvija regionalno rivalstvo uz neposredno ili posredno prisustvo stranih sila. Na prostoru na kome je kao proamerička monarhija imao važnu ulogu još dok se taj dio Srednjeg istoka nazivao „plodnim polumjesecom“, Iran obnavlja uticaj pod zastavom islamske revolucije. Utvrdio se u Iraku zaslugom američke invazije, a Sirija mu je bila prodor daljeg upliva, prema Libanu, Izraelu i Egiptu. Na tom putu mu se ispriječila Turska, kojoj je Sirija posljednjih nekoliko godina velikodušno otvorila vrata prema arapskom svijetu. Iranu to nije smetalo dok se Ankara nije odrekla režima Bešara Al-Asada, dovodeći u pitanje njegovo dalje prisustvo u toj zemlji, a oslobađajući prostor za prodor Saudijske Arabije. Ako bi trebalo da biraju, Iranci bi u Siriji vjerovatno radije vidjeli Turke nego Saudijce, koji su im glavni oponenti u Persijskom zalivu. A da bude onaj trougao još kompliciraniji, i Iran i Turska nastoje da obezbijede što bolje pozicije u Egiptu bez Mubareka.

Iako se ne može zanemariti upliv ideološko-religioznog faktora u tim zbivanjima, posebno sektaškog sunitsko-šiitskog sukoba i političkog prodora konzervativnog Muslimanskog bratstva, u prvom planu ostaju državni interesi svih tih vodećih regionalnih aktera. Vraćajući se Turskoj kao glavnom fokusu, posebno je karakterističan razvoj njenih odnosa sa Sirijom koja je na neki način „odabrana“ kao prvi pokusni pravac nove turske vanjske politike svođenja problema sa susjedima na nultu tačku, otvaranja prema arapskom svijetu i realizacije „strateške dubine“, doktrine šefa diplomatije Ahmeta Davutoglu o novoj ulozi Turske u regionu i svijetu. Turska je sa Sirijom prije desetak godina stigla do ivice rata. Tada je Al-Asadov režim pružio utočište liderima terorističke kurdske PKK organizacije, da bi taj isti režim koju godinu kasnije objeručke prihvatio ponudu turske vlade AKP da dvije zemlje izmire sve prethodne nesporazume i počnu novu fazu prijateljskih odnosa i saradnje. Potpisivanje desetina međudržavnih sporazuma pratili su konvoji turskih roba koje su stizale u Siriju, a preko nje i u Liban. Međudržavne posjete na najvišem nivou, s druge strane, pratilo je otvaranje i na drugim poljima. Arapima se predstavljala jedna nova Turska, potpuno drukčija od one koju su pamtili kao osvajačku i izrabljivačku imperiju. Nepovjerenju prema

kemalističkoj Turskoj kod arapskih masa posebno su doprinosili Muslimansko bratstvo i druge islamističke grupacije nezadovoljne što je Ataturk ukinuo arapsko pismo, ali još mnogo više što je, zajedno sa sultanatom, poslao u istoriju i hilafet, instituciju nasljednog vrhovnog vjerskog autoriteta koja je postojala od početaka islama.

Pri tom prodoru Turske u arapski svijet posebnu ulogu odigrale su masovne komunikacije i televizija. Kao što će se to dogoditi i na Balkanu, TV serijali u kojima se nemilice toči alkohol i prikazuju spletke u bogatim familijama postali su jedan od važnih izvoznih artikala, sigurno ne bez znanja novih turskih vlasti koje su smatrane islamističkim. Nije sunitskoj turskoj vladi smetalo ni to što je sirijski režim pripadao alevitima, ogranku šiizma, pa još i antireligioznom baasitičkom nacionalističkom pokretu, što bi i s pozicije neoosmanizma trebalo da bude prepreka. Na baasističkim mapama Srednjeg istoka turska provincija Hatay još je u sastavu velike arapske nacije. Tek s izbijanjem demonstracija protiv režima i njihovim brutalnim gušenjem tokom 2011. godine, i poslije neuspjelih pokušaja da privoli Al-Asada na suštinske reforme, Turska okreće leđa Siriji i zavodi prema njenom režimu sankcije strožije i od onih koje su proglasile SAD i druge zapadne zemlje. Pred kraj 2011. našla se ponovo na ivici rata s tom zemljom. Na sličan način razvijali su se odnosi Ankare s Libijom, iako je ta zemlja, u poređenju sa Sirijom, imala gotovo neznatan značaj za sigurnost i regionalne interese Turske. Tu se već pojavljuje ekonomska podloga neoosmanizma koju ja vidim i nastupu nove Turske na Balkanu. Tek kad je krenula evakuacija stranaca iz Libije zbog paralizacije zemlje zahvaćene ustankom protiv Muamera Gadafija, šira javnost je mogla saznati da je na libijskim projektima bilo angažirano dvije stotine firmi sa preko 25.000 radnika.

Ako ne u vladajućim elitama, Turska je u arapskim masama stekla velike simpatije spektakularnim „antiizraelskim“ potezima, poput nastupa premijera Erdogana prema predsjedniku Šimonu Peresu u Davosu, i akcijama poput slanja flotile humanitarne pomoći radi razbijanja blokade Gaze. Ona je tako izgubila ulogu posrednika između Izraela i Sirije, koje je bila dovela gotovo do pregovaračkog stola oko povlačenja s Golana, ali je dobila nove poene kod Arapa, koji su spoznali da postoji neko ko može prkositi Izraelu više nego ijedan arapski lider. Iako nije do kraja uzdrman savez Izraela s Turskom, ipak je sa obaranjem Hosnija Mubareka ozbiljno poremećen jedan od njegova dva glavna regionalna stuba sigurnosti. Pritiješnjena neizvjesnošću daljih zbivanja u Egiptu i Siriji, vlada Benjamnina Natanyahua šalje više signala pomirenja prema Ankari nego što ih otuda prima. Ne zaustavlja se, međutim, talas antiturske propagande izraelskih medija i proizraelskog konzervativnog američkog lobija, pa se, moguće kao pokušaj sisanja nepovjerenja u Tursku kod novih političkih snaga koje izlaze na scenu, ne zaboravlja

ni neoosmanizam. Tako se u jednom nedavnom dijalogu o Turskoj na Glasu Amerike moglo čuti kako je „Erdoganova tura po 'arapskom proljeću' povećala zabrinutost u nekim krugovima da Turska želi da uspostavi s Egiptom savez koji bi bio neprijateljski prema Izraelu što je, u mnogo više generalnom smislu, indikativno za ono što neki nazivaju neoosmanizmom“. Micheal Rubin iz American Enterprise Instituta smatra, kao i više drugih konzervativnih američkih eksperata, da Turska „teži vođstvu islamskog svijeta“, dok Jan Lesser, direktor američkog ogranka German Marshal Funda i Transatlantic Centra (GMF) u Brüsselu kaže: „Neupitno je da je više tradicionalan i nešto više religiozan pristup dio današnjeg pogleda Turske na svijet“, ali on „ne vidi islamizam kao jedini pokretački faktor u turskoj politici.“ On misli da drugi faktori „okreću Tursku od Zapada“, a prije svega je to cilj te zemlje da „maksimalno poveća svoj regionalni uticaj kroz realizaciju politike 'nula' problema sa susjedima“.⁴

Ovaj dijalog je karakterističan i za odnos SAD prema Erdoganovoj Turskoj i njenoj vanjskoj politici koju sprovodi Ahmet Davutoglu. Iako ima mišljenja da se Turska u arapskim pobunama pojavljuje kao američki konkurent, i da ne djeluje svuda u skladu sa NATO alijansom, ne vide se znaci ozbiljnijeg poremećaja u tim odnosima, izuzev u segmentu tursko-izraelske zategnutosti. Kažu da su tokom 2011. predsjednik Barack Obama i premijer Erdogan imali trinaest dugih telefonskih konsultacija o zbivanjima na Srednjem istoku. Turskoj je savezništvo sa SAD i članstvo u NATO i dalje na vrhu prioriteta vanjske politike. Analitičar u londonskom Al-Hajatu Mustafa Zein piše: „Turska ne izvlači svoju reputaciju iz svog bivšeg carstva, uprkos teoriji Ahmeta Davutoglua i pokušaja da oživi neoosmanizam...niti iz sekularizma i demokratije do dolaska na vlast AKP...Turska stiče svoju reputaciju iz činjenice što je druga vojna sila NATO i da je ispružena ruka Amerikana i Evropljana na Srednjem istoku.“⁵

Već znamo za mišljenja da iza turske politike na Balkanu posljednjih nekoliko godina stoje SAD, koje su okupirane drugim područjima. Poznati srbijanski historičar Milorad Ekmečić kaže kako „Amerika gura Tursku na Balkan, Kavkaz, Centralnu Aziju, a odvraća je od Izraela i Bliskog istoka.“⁶ Ako je to tako, ne bih rekao da je Obama, čak i da je to želio, odvraćao Erdogana da ne ide u Egipat i Siriju. Kad već nije išao u Izrael, bolje je što je izbjegao i Gazu. U tom smislu ima jedno karakteristično mišljenje iz Armenije, koja nije baš naklonjena Turskoj, iako je bila jedna od glavnih meta Davutogluove doktrine „nula problema sa susjedima“. „Znatan broj analitičara vje-

⁴ Dijalog o Turskoj na Glasu Amerike, reporter Cecily Hillary, VOA, 14. sept. 2011.

⁵ Mustafa Zein, „Nato's Arm, the Neo-Ottomans“, Darul-Hayat, 13. avgust 2011.

⁶ Intervju s Miloradom Ekmečićem, Večernje novosti, Beograd, 28. avgusta 2011.

ruje“, каже Ruben Melkonyan, „да SAD стоје иза турске неоосманистичке политике из које узимају оно што им може користити као суперсили. SAD иду преко партнера који је прихватљив и који је дио региона. Шаљу поруку свијету да је Турска најбољи модератор и модел... Erdogan је флексибилан, успијева да остане партнер SAD, али и представник интереса исламског свијета. Интереси свих фактора налазе се у Турској.“⁷ Овдје би спадао и коментар Украјинке Zhanne Igoshyne, предавачице на Институту за међународне односе на универзитету у Одеси: „Турски модел исламског друштва дуго је био посматран као нешто на што би арапске снаге у транзицији могле да се угледају. Сукоб Анкаре и Ријада, чији интереси се укрштају на многим пољима, такође може бити од користи Западу.“⁸

Нема баš пуно неоосманизма, или га има узгред, пошто се у раљама драматичних и неизвјесних збивања на Средњем истоку потиру многе старе теорије, или добијају ново значење. Турски модел секуларне државе, коју воде исламисти, може бити модел за Арапе прије него „исламско буђење“ Ирана. Тачно, међутим, на демократским изборима већ пobjeђују политичке снаге које своје упориште налазе у религији, али које су, иако му као изразу шиитског ислама не вјерују, много ближе пракси иранске исламске револуције и увођења шериата као врховног закона, него заступницима политике која се условно назива неоосманистичком.

Тачно нама на Балкану остаје да, неко више него мање, а неко никако, у турској политици према региону види неоосманizam као израз те политике. Остajem међу онима који сматрају да је прагматizam главна одредница политике Турске на Балкану и да јој је економија, а не идеологија, моторна снага. Све друго, па и османско наслеђе, култура и вјера, у служби је економије. При томе се сјетим како је премијер Erdogan, негде у априлу 2010, у Сарајеву одржао предавање у коме је готово искључиво говорио о економији и неповољним условима за турске инвестиције у Босни и Херцеговини, а да ниједном ријечју није споменуо ислам. Такође се сјетим, ма колико се то некима у Босни не свиђа, да су и турски предсједник Abdulah Gul и премијер Erdogan више пута истicali како је Србија главни фактор стабилности на Балкану, како су тамо планиране много веће турске инвестиције него у Босни и како је Београд радо прихватио турско посредовање у sukobу исламских вјерских заједница у Србији.

Невоља је Турске што је, више него игде око нје, баš на Балкану једни гледају као бившу окупаторску силу, па још ине вјере, а други у нјој виде „тур-

⁷ Ruben Melkonyan, Noyan Tapan, 18. април 2011.

⁸ Zhana Igoshyna, Insitutte of Social Sciences I. I. Mechnikov, Odessa National Universitz, 26. септембра 2011.

sku majku“ i što su takvi sentiment i na tragičan naĉin oživljeni u ratovima 1990-ih godina. Blago Slovencima, oni nemaju brige oko osmanizma i neo-osmanizma, a njihov, u svijetu rado slušan, filozof Slavoj Źižek misli kako bi budućnost Evrope trebalo da bude kao Osmansko, ili kako to kažu na Zapadu, Otomansko carstvo. „Iz ove perspektive“, kaŹe, „imam simpatije za Austro-ugarsko i Otomansko carstvo, jer su bila uspješna u smislu da su u 19. vijeku bila demokratska i multikulturalna.“⁹

⁹ Slavoj Źižek, Intervju za list Radikal, 20. oktobra 2011.